

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83338,Moscicki-Kajetan-Kazimierz.html>
2022-10-02, 09:17

Mościcki Kajetan Kazimierz

MOŚCICKI Kajetan Kazimierz (4 III 1855, Dołęgi k. Łomży – 19 X 1933, Warszawa), inżynier komunikacji, wynalazca. Syn Apolinarego, właściciela ziemskiego i sędziego, i Elżbiety z Dąbrowskich.

M. ukończył V męskie klasyczne gimnazjum rządowe w Warszawie, potem studiował na wydz. fizyko-matematycznym UW (1872–73), a w 1878 uzyskał dyplom inżyniera w Instytucie Inżynierów Komunikacji w Petersburgu. Po studiach podjął pracę jako pomocnik maszynisty, a następnie maszynista na Kolejach Południowo-Zachodnich w Rosji. Od 1883 pracował przy budowie drogi żelaznej Iwanogrodzko (Dęblińsko) – Dąbrowskiej, a w 1886 został wicedyrektorem Kolei Fabryczno-Łódzkiej. W „Przeglądzie Technicznym” (1888) opublikował artykuły na temat swoich wynalazków: silnika dwutłokowego o przemiennym działaniu i pierwszego w Cesarstwie Rosyjskim projektu samodzielnej łącznicy telefonicznej.

W 1889 gen. Sokrat Starynkiewicz, prezydent Warszawy, zatrudnił M. na stanowisku st. inżyniera miasta i naczelnika wydz. budowlanego Zarządu Miejskiego, na którym pracował do 1909. Bolesław Prus scharakteryzował go jako fachowca będącego wzorem ścisłości i człowieka nieskazitelnie uczciwego, prawie ascetę i trochę dziwaka. Pod kierunkiem M. był sukcesywnie aktualizowany plan regulacyjny intensywnie rozwijającego się miasta. Ponadto zostały uruchomione: tartak miejski, gdzie cięto kostkę drewnianą, którą brukowano jezdnie ulic i miejska fabryka wyrobów betonowych (1892), w której m.in. prefabrykowano płyty do budowy chodników. Do badania właściwości użytkowych tych wyrobów zostało utworzone miejskie laboratorium mechaniczne. M. podejmował nieudane próby wprowadzenia w Warszawie nawierzchni ulic z użyciem asfaltu. W 1895 opatentował mechanizm rozrządu do silników w USA. Gdy w

1909 opuszczał stanowisko, w Warszawie użytkowano 257 tys. m² nawierzchni ulic wybrukowanych kostką drewnianą na podłożu betonowym i 705 tys. m² chodników z płyt betonowych. W 1910 uznano drewno za nieodpowiedni materiał do budowy nawierzchni głównych ulic w Warszawie.

Pod kierunkiem M. w wydz. budowlanym została opracowana i zrealizowana koncepcja urbanistyczna tzw. ślimaka, pełniącego funkcję łącznicy wyjazdowej i wjazdowej dla dwóch poziomów ul. Karowej, rozdzielonych wysoką wiślaną skarpą (1895–1904) – innowacyjnego rozwiązania technicznego, zastosowanego w Królestwie Polskim po raz pierwszy. M. zajmował się też problematyką zmiany gazowego oświetlenia ulic na elektryczne (1895) oraz uczestniczył w Komitecie Budowy Trzeciego Mostu (obecnie most Poniatowskiego) przez Wisłę (1904–09). Należał do tych, którzy zdecydowali o powierzeniu kierownictwa budowy tego mostu inż. Mieczysławowi Marszewskiemu.

M. był jednym z założycieli Warszawskiego Tow. Higienicznego (1898), a wcześniej wiceprezesem komitetu organizacyjnego Drugiej Wystawy Higienicznej (1896). Na terenach pozostałych po Pierwszej Wystawie Higienicznej (1887) z udziałem M. został założony Park Ujazdowski zaprojektowany przez Franciszka Szaniora. Przy akceptacji M. na terenie tego parku inż. Arnold Bronikowski, zamiast przewidywanego mostu drewnianego, zaprojektował i zbudował pierwszy w Królestwie Polskim (1898) most z żelbetowy – łukowy, według patentu Josepha Moniera.

Po przejściu na emeryturę M. przeniósł się do odziedziczonego majątku Ławsk w pow. łomżyńskim. W „Przeglądzie Technicznym” opublikował artykuł pt. *Wyprostowanie łuku koła sposobem graficznym* (1911), a następnie dziewięcioczęściowy artykuł na temat teorii tzw. „kół sprężynowych” (1917), których stosowanie mogło ograniczyć jedną z przyczyn zbyt szybkiego niszczenia bruków. Przeprowadził modernizację majątku Ławsk budując cukrownię i gorzelnię (1920). Zaangażował się w utworzenie spółki akcyjnej Syndykat Rolniczy Szczuczynski. M. wynalazł nowy typ silnika parowego, którego model wykonał

i opatentował, lecz nie opublikował w prasie technicznej.

Część majątku, składającą się z papierów wartościowych (400 tys. zł) i dwóch kamienic w Warszawie, M. przekazał w 1931 PAU, tworząc fundusz imienia zmarłej żony Janiny z Rychterów Mościckiej, przeznaczony na nagrodę za wybitne odkrycie naukowe Polaka w matematyce, astronomii, fizyce, chemii lub biologii. W 1939 nagrodę tę w kwocie 20 tys. zł po raz pierwszy przyznano matematykowi S. Banachowi.

PSB (J. Piłatowicz, S. Świerzewski); SBTP (B. Chwaściński).

„Official Gazette of the United States Patent Office”,
Waszyngton 1895; *Ulica Karowa*, „Tygodnik Ilustrowany” R. 36, 1895, nr 50, s. 438; *Il-ga Wystawa Hygieniczna w Warszawie przed otwarciem*, „Tygodnik Ilustrowany” R. 37, 1896, nr 18, s. 345; K. Mościcki: *Polemika. Sprawy miejskie*, „Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego Literatury i Sztuk Pięknych” R. 31, 1896: nr 11, s. 131–132, nr 12, s. 142–143, nr 13, s. 155–156; B. Prus: *Kronika tygodniowa*, „Kurier Codzienny” R. 33, 1897, nr 101, s. 1; W. Koleżak: *Powisłe Warszawy*, „Wędrowiec” R. 38, 1900, nr 31, s. 608; L. Belmont: *Na kanwie skargi do I-go Departamentu Senatu*, „Wolne Słowo”, R. 5, 1912, nr 167–168, s. 3–32; Z. Szuk: *Bruki i sposób gospodarowania niemi w Warszawie*, „Przegląd Techniczny” R. 43, 1917: nr 25–26, s. 215–216, nr 29–30, s. 254–256, nr 33–34, s. 278–280; *Most i wiadukt imienia ks. Józefa Poniatowskiego przez rzekę Wisłę w Warszawie*, Warszawa 1927; *Roczny plon nauki polskiej. Uroczyste posiedzenie Polskiej Akademii Umiejętności*, „Ilustrowany Kurier Codzienny” R. 22, 1931, nr 163, s. 3–5; A. Kühn: *Nekrologia. Śp. inż. Kajetan Mościcki*, „Przegląd Techniczny” R. 59, 1933, nr 23, s. 604; Wielka genealogia Minakowskiego.

Marek Mistewicz

